

Oleksiy Kresin. Institutional mechanism of EU peacekeeping

The aggression of the Russian Federation against Ukraine, which has been going on for more than five years, has led to irreparable losses – the deaths of thousands of our country's defenders and civilians, immensely more people being maimed, tortured and inhumane, deprived of their housing and means of subsistence. The losses of infrastructure, economy and culture of the country are enormous. It is no exaggeration to say that the very existence of Ukraine as a sovereign state has been questioned, and the political, social, economic, psychological trauma already inflicted by Russian aggression will be felt for a very long time – not for years, but for generations. But the biggest challenge for Ukraine is that the algorithm for stopping aggression and restoring the territorial integrity of the state has not yet been invented.

The use of international peacekeeping mechanisms is considered by many Ukrainian and foreign experts to be one of the means of achieving this goal. This prompts an appeal to the study of the institutional mechanism of the European Union's peacekeeping activity, as an organization actively involved in counteracting Russian aggression in Ukraine and having significant peacekeeping experience.

The paper demonstrates that the institutional structure of the Common Foreign and Security Policy (CFSP) has evolved for the most part over the last ten years (after the entry into force of the 2007 Lisbon Treaty) and is still partly in the making and cannot be considered as complete. The author argues that the CFSP in general, and in particular the Common Security and Defense Policy, is provided by both intergovernmental and supranational institutions, but decision-making and partly their implementation remain intergovernmental and require consensus on fundamental issues and the achievement of a complex qualified majority in their implementation, while common organs in this area is just of an executive nature.

Key words: *peacekeeping, European Union, institutional structure.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2020-31-407-414

УДК 341.01

К. О. САВЧУК,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник*

ORCID: 0000-0001-6966-1139

МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ: ЛЮДВИГ КОНДРАТОВИЧ ЯКОБ (1759–1827)

У цій статті досліджується внесок у розвиток науки міжнародного права видатного німецького філософа та економіста Людвіга Кондратовича Якоба (Ludwig Heinrich von Jacob), який певний час працював професором дипломатики і політичної економії Харківського університету. Проаналізовано основні міжнародно-правові ідеї Л. К. Якоба, висловлені ним у підручнику з природного та народного права. Показано, що у підручнику Л. К. Якоба міститься розгорнуте вчення про міжнародне право, яке включає поняття міжнародного права, міжнародну правосуб'єктність, основні права держав, право міжнародних договорів, дипломатичне право, право війни.

Ключові слова: *історія науки міжнародного права, історія української науки міжнародного права, теорія міжнародного права, природне право, Л. К. Якоб.*

* **Savchuk Kostyantyn**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer

© К. О. Савчук, 2020

Савчук К. А. Малоизвестные страницы истории развития международно-правовой мысли: Людвиг Кондратьевич Якоб (1759–1827)

В этой статье исследуется вклад в развитие науки международного права выдающегося немецкого философа и экономиста Людвиг Кондратьевича Якоба (Ludwig Heinrich von Jacob), который некоторое время работал профессором дипломатики и политической экономики Харьковского университета. Проанализированы основные международно-правовые идеи Л. К. Якоба, высказанные им в учебнике природного и народного права. Показано, что в учебнике Л. К. Якоба содержится развернутое учение о международном праве, которое включает понятие международного права, международную правосубъектность, основные права государств, право международных договоров, дипломатическое право, право войны.

Ключевые слова: история науки международного права, история украинской науки международного права, теория международного права, естественное право, Л. К. Якоб.

Savchuk Kostyantyn. Little-known pages of the history of the development of international legal thought: Ludwig Jacob (1759–1827)

This article explores the contribution to the development of international law science by the outstanding German philosopher and economist Ludwig Kondratievich Jacob (Ludwig Heinrich von Jacob), who for some time worked as a professor of diplomacy and political economy at Kharkiv University. The main international legal ideas of L.K. Jacob, expressed by him in the textbook of natural and people's law. It is shown that in the L.K. Jacob's textbook contains a comprehensive doctrine of international law, which includes the concept of international law, international legal personality, the fundamental rights of states, the law of international treaties, diplomatic law, and the law of war.

Key words: history of science of international law, history of Ukrainian science of international law, theory of international law, natural law, L. K. Jacob.

Харківський імператорський університет, який був заснований у листопаді 1804 р. і урочисто відкритий 17 (29 за новим стилем) січня 1805 р., має давні традиції викладання і дослідження юридичних дисциплін, а харківська школа міжнародного права, репрезентована такими видатними вченими-міжнародниками, як Т. Ф. Степанов, Д. І. Каченовський, А. М. Стоянов, В. П. Даневський та іншими, справедливо вважається однією з найбільш потужних і впливових у колишній Російській імперії. Її справжній розквіт припадає на другу половину XIX – початок XX ст., хоча викладання міжнародного права і дослідження деяких аспектів міжнародно-правової проблематики розпочалося значно раніше, фактично з перших років існування університету.

Загалом розвиток науки міжнародного права в дореволюційному Харкові був предметом досліджень як радянських (В. Е. Грабар¹, Д. Б. Левін²) і сучасних українських дослідників³, включаючи і автора цієї статті⁴, так і окремих зарубіжних вчених⁵. Проте ці дослідження стосуються переважно періоду розквіту харківської школи міжнародного права, тоді як її зародження привертає значно меншу увагу сучасних вітчизняних науковців.

Автор цієї статті вже торкався питань викладання і дослідження міжнародного права в перші десятиріччя існування Харківського університету⁶, а також внеску в розвиток вітчизняної міжнародно-правової думки відомого німецького філософа Й. Б. Шада (1758–1834)⁷, який протягом 1804–1816 рр. обіймав посаду професора теоретичної і практичної філософії в цьому університеті.

Предметом даного дослідження є міжнародно-правові погляди відомого німецького філософа, суспільствознавця та економіста Людвіга Кондратовича Якоба (Ludwig Heinrich von Jacob) (1759–1827), наукова діяльність якого протягом певного періоду часу була пов'язана з Харківським університетом. Якщо особистість Л. К. Якоба як філософа, економіста, державного діяча та теоретика природного права⁸, і навіть його вплив на формування науки фінансового права⁹, привертала увагу багатьох науковців, то про його внесок у розвиток науки міжнародного права, наскільки нам відомо, писав лише В. Е. Грабар у своїй класичній праці «Матеріали до історії літератури в Росії (1647–1917)»¹⁰.

Л. К. Якоб народився в містечку Ветгін у Пруссії, вищу освіту отримав у Галльському університеті. У 1785 р. отримав звання доктора філософії, захистивши дисертацію «De allegoria Homerica»¹¹. Подальша наукова кар'єра цього вченого була пов'язана з його alma mater – у 1785 р. він стає доцентом, у 1789 р. екстраординарним, а у 1791 р. – ординарним професором Галльського університету.

Під час викладання курсу філософії Л. К. Якоб спирався головним чином на філософське вчення Іммануїла Канта. Коло наукових інтересів вченого не обмежувалося лише філософією – до сфери його наукових інтересів належали питання філології, історії, політики та економіки, логіки, математики, психології та природного права. Свідченням високого авторитету вченого стало те, що протягом трьох років він був ректором Галльського університету.

Після закриття французьким імператором Наполеоном I Галльського університету у 1806 р. Л. К. Якоб приймає запрошення переїхати до Харкова і у лютому 1807 р. займає посаду професора дипломатики і політичної економії Харківського університету. Як слушно зауважує сучасний український правознавець В. В. Хохуляк, «Л. Якоб приїхав до Харківського університету вже сформованим вченим, що мав великий авторитет у сфері економіки, права, філософії та релігії»¹².

У Харківському університеті Л. К. Якоб затримався порівняно ненадовго – у 1809 р. його запросили до Санкт-Петербурга у Комісію складання законів, де він працював разом з відомим російським державним діячем і реформатором графом М. М. Сперанським, а після 1816 р. повернувся до Німеччини, де продовжив викладацьку діяльність у Галльському університеті на посаді професора політичних наук.

Як зауважується в статті-персоналії про Л. К. Якоба в «Російському біографічному словнику», «за своїми переконаннями і поглядами Якоб виявився передовим діячем у сучасному йому російському суспільстві, захисником ідеї свободи в усіх її проявах – у сфері громадянській, соціальній і особливо у сфері розумовій»¹³. Л. К. Якоб помер у містечку Бад-Лаухштед поблизу Галле у червні 1827 р. на 68-му році життя.

Внесок Л. К. Якоба в розвиток науки міжнародного права не обмежується лише читанням лекцій з позитивного міжнародного права, яке у перші десятиріччя існування Харківського університету викладалося на кафедрі дипломатики та політичної економії. Л. К. Якоб підготував і видав цілий цикл підручників з логіки, граматики, психології, естетики, риторики, політичної економії та права за загальною назвою «Курс філософії для гімназій Російської імперії», сьома частина якого була присвячена проблемам природного, у т. ч. міжнародного права¹⁴.

Як яскравий представник школи природного права Л. К. Якоб спирався переважно на праці Г. Гроція, Т. Гоббса, Х. Вольфа, Ж. Ж. Бурламакі, Й. Г. Фіхте, І. Канта та інших прихильників природно-правової течії в юриспруденції. «На-

родне» (тобто міжнародне право) Л. К. Якоб тлумачив як частину природного права, що визначає «у яких відносинах прав перебувають між собою багато держав»¹⁵. Народом, у розумінні Л. К. Якоба, є «держава, особливо у відношенні до інших держав або народів», відповідно і «право держав до інших держав іменується народним правом (*jus gentium*), яке є або природним або позитивним, залежно від того, чи визначено воно загальним поняттям відносин народів або ж їх угодою»¹⁶.

Виходячи з основних методологічних засад природноправової школи, Л. К. Якоб ототожнював відносини між народами та між людьми – оскільки народи є моральними особами, то, відповідно, їм і належать усі права, які належали окремим індивідам у природному стані, тобто до утворення держави. Серед основних прав народу він виокремлював: 1) право на самостійність, яке включає до себе право заволодіння речами, які нікому до цього не належали (зрозуміло, що тут автор обгрунтовує право заволодіння так званими «нічиїми територіями») (*res nullius*), яке широко застосовувалося в тогочасному міжнародному праві; 2) право на незалежність від будь-якого іншого народу; 3) право на формальну рівність з будь-яким іншим народом¹⁷.

Право на самостійність Л. К. Якоб тлумачив як таке, що зумовлює наявність у кожного народу своєї території (або державної області за його термінологією) та власного способу правління, незалежність – як право надавати внутрішньодержавні закони і розпорядження та робити у зовнішніх відносинах усе, що не зачіпає прав іншого народу, а рівність як те, що права одного народу означають рівно стільки ж, скільки і права іншого народу. З права на рівність Л. К. Якоб виводив право кожного народу силою захищати свої права. Втрата будь-якого з цих прав означає, на думку Л. К. Якоба, втрату самостійності народу. Водночас він вважав, що оскільки держава створюється народом, то народ вправі прийняти рішення стати частиною іншого народу, приєднавшись до іншої держави.

Як класичний представник школи природного права Л. К. Якоб фактично ставив знак рівності між цивільно-правовими засобами набуття права власності і засобами набуття території у міжнародному праві, саму ж територію (державну область) розглядав як власність народу. Територіальне верховенство держави він називав «правом обласним», і зауважував, що в силу цього права народ «може приписувати чужоземцям умови, на яких бажає дозволити їм жити на своїй землі»¹⁸.

Значну увагу у своєму підручнику Л. К. Якоб приділив праву міжнародних договорів, хоча і не вбачав відмінностей між договорами, які народ укладає з іншими народами та з іноземними приватними особами. Серед міжнародних договорів він окремо виділяв союзні договори, зауважуючи, що союзом «називається такий договір між народами, яким обіцяється щось постійно робити для іншого»¹⁹. Певна увага в підручнику приділена також питанням дипломатичного права. У праці Л. К. Якоба міститься розгорнуте вчення про право війни, яке знову ж таки, що є типовим для прихильників природноправового напрямку у науці міжнародного права, базується на ототоженні відносин між незалежними народами (державами) з відносинами між індивідами у природному стані.

Виходячи з таких методологічних підходів, він вважав, що «в цьому стані будь-який народ, стосовно права, є повністю незалежним від іншого; жоден не може вимагати від іншого будь-чого, якщо тільки зобов'язався до цього договорами»²⁰. Відповідно якщо один народ порушує права іншого, то останній має право запобігати правопорушенню, право оборони та право на відшкодування

збитків, водночас, як зауважував Л. К. Якоб, «жоден народ не має карального права проти іншого, тому що в обох немає відповідного судилища та судді»²¹.

Автор розрізняв репресалії (відбій), реторсії (помста) та війну. Право держави на війну зумовлюється відсутністю загального суду над державами, водночас Л. К. Якоб рішуче виступає проти несправедливих війн, зазначаючи при цьому, що не обов'язково наступальна війна є несправедливою, а оборонна – справедливою. У концентрованому вигляді своє вчення про справедливі та несправедливі війни Л. К. Якоб сформулював так: «Будь-яка війна несправедлива, яка не ведеться для того, щоб оберезити себе від майбутньої образи, або захистити себе від справжньої образи або витребувати за завдану образу відшкодування збитків»²². Вчений відкидав посилання на державний інтерес, політичну рівновагу чи помсту як на підстави для праведної війни. Але, міркував далі Л. К. Якоб, навіть праведна війна не повинна вестися неправомірними засобами. Він чітко розрізняв озброєних людей (армію) та незброєних людей, зауважуючи, що «насилля на війні може бути обернуто правовладно (тобто правомірно – К. С.) лише проти того, що належить державі і що діє в ім'я держави»²³, наполягає на дотриманні прав нейтральних держав.

Міжнародно-правове вчення Л. К. Якоба буквально просякнуте ідеями гуманізації війни – він рішуче виступав проти віроломства та застосування таких засобів війни, які завдають супротивнику надмірного болю, вимагають поваги до прав військовополонених. У праці Л. К. Якоба детально досліджуються правові проблеми воєнної окупації земель супротивника, звертається увага на необхідність поваги до прав населення окупованої території. Щодо вимоги офіційного оголошення війни супротивнику, то його позиція така. Незважаючи на те, що кожен народ є сам собі суддею у міжнародних відносинах, безперечною вимогою розуму є необхідність пояснити причину початку війни перед світом у формі спеціальної декларації, маніфесту чи акта оголошення війни. На останніх сторінках свого підручника Л. К. Якоб розміщує додаток, в якому пропонує ідею об'єднання незалежних держав у конфедерацію, за умови збереження кожною з них повної самостійності у своїх внутрішніх справах. У цьому проекті неважко побачити вплив ідей трактату «До вічного миру» І. Канта, послідовним прихильником філософського вчення якого Л. К. Якоб виступав у своїх філософських працях.

1. *Грбарь В. Э.* Материалы к истории литературы международного права в России (1647–1917) / науч. ред., автор биографического очерка и составитель библиографии У. Э. Батлер ; отв. ред. и автор предисловия В. А. Томсинов. Москва : Зерцало, 2005. 847 с.
2. *Левин Д. Б.* Наука международного права в России в конце XIX и начале XX в. : Общие вопросы теории международного права. Москва : Наука, 1982. 198 с.
3. *Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л.* Кафедра міжнародного і європейського права Харківського університету: класична традиція та сучасність. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2018. Вип. 26. С. 10–15; *Тарасов О. В.* Зі спадщини харківської школи міжнародного права (фрагменти рукопису Т. Ф. Степанова «Право Народів і Дипломатія» 1844 р.). Харків : Оберіг, 2016. 40 с. ; *Тарасов О. В.* К истории Харьковской школы международного права. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матеріалами I Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова*, Харків, 27 листоп. 2015 р. : у 2 ч. Харків, 2015. Ч. 1. С. 42–47 ; *Буроменский М. В., Сенаторова О. В., Тарасов О. В.* Харьковская школа международного

права. *Альманах міжнародного права*. Вип. 3. Одеса, 2011. С. 57–77. **4. Савчук К. О.** Степанов Т. Х. *Енциклопедія міжнародного права*: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 3. М.-Я. Київ: Академперіодика, 2019. С. 779–781; *Савчук К. О.* Стоянов А. М. *Енциклопедія міжнародного права*: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 3. М.-Я. Київ: Академперіодика, 2019. С. 784–785; *Савчук К. О.* Каченовський Д. І. *Енциклопедія міжнародного права*: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 2. Е.-Л. Київ: Академперіодика, 2017. С. 598–600; *Савчук К. О.* Даневський В. П. *Енциклопедія міжнародного права*: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 1. А.-Д. Київ: Академперіодика, 2014. С. 676–677; *Савчук К. О.* Дмитро Іванович Каченовський та його внесок у становлення світової та вітчизняної науки міжнародного права. *Український щорічник міжнародного права 2009*. Київ: Фенікс, 2014. С. 575–585. **5. Lachs M.** The Teacher in International Law. Dordrecht; Boston; Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1987. 258 p.; *Butler W. E.* Biographical Note: On the Life and Work of Tikhon Fedorovich Stepanov. *JUS GEN-TIUM: Journal of International Legal History*. 2017. Vol. 2. № 2. P. 607–611. **6. Савчук К. О.** Наука міжнародного права в Харківському університеті у перші роки його існування. *Розвиток науки і практики міжнародного права та Міжнародно-правові читання, присвячені пам'яті Олександра Задорожного*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22 черв. 2018 р.). Київ, 2018. С. 44–47. **7. Савчук К. О.** Професор Йоган Баптист Шад та становлення університетської науки міжнародного права в Україні на початку ХХ ст. *Правова держава*. Вип. 30. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019. С. 392–398. **8. Абашиник В. А.** Аспекти естественного права Л. Г. Якоба (1759–1827). *Вісник Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Серія Філософія. Філософські перипетії. 2006. № 734. С. 28–30; *Абашиник В. А.* Защита чести граждан в учении о государстве Л. Г. Якоба (1759–1827). *Демократичні цінності, громадянське суспільство і держава*: Матеріали XIII Харківських міжнародних Сквородинівських читань (30 вересня–1 жовтня 2005 р.). Харків: Прометей-Прес, 2005. С. 3–9. **9. Хохуляк В. В.** Російсько-німецька школа фінансів та її вплив на становлення вітчизняної науки фінансового права. *Фінансове право*. 2012. № 4. С. 19–22. **10. Грабарь В. Э.** Матеріали к истории литературы международного права в России (1647–1917). Там само. С. 246–248. **11. Левитский В.** Якоб Людвиг Кондратович. *Юридический факультет Харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805–1905)*. под ред. проф. М. П. Чубинского и проф. Д. И. Багалея. Харьков: Типография «Печатное дело», 1908. С. 275. **12. Хохуляк В. В.** Російсько-німецька школа фінансів та її вплив на становлення вітчизняної науки фінансового права. Там само. С. 21. **13. Якоб Л. К.** *Русский биографический словарь* / изд. под наблюдением пред. Импер. Рус. ист. о-ва А. А. Половцова. Санкт-Петербург: Импер. Рус. ист. о-во, 1896–1913. Т. 25: Яблоновский-Фомин. 1913. С. 64. **14. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Часть седьмая, содержащая естественное и народное право. Санкт-Петербург: Императорская академия наук, 1817. 144 с. **15. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 2. **16. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 127. **17. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 128. **18. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 131. **19. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 132. **20. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 134–135. **21. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 135. **22. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 136. **23. Якоб Л. Г.** Курс философии для гимназий Российской империи. Там же. С. 137.

References

1. *Grabar V. E.* Materialy k istorii literatury mezhdunarodnogo prava v Rossii (1647–1917) / Nauch. red., avtor biograficheskogo ocherka i sostavitel bibliografii U. E. Butler. Otv. red. i avtor predislaviya V. A. Tomsinov. Moscow : Zertsalo, 2005. 847 s. (rus.)
2. *Levin D. B.* Nauka mezhdunarodnogo prava v Rossii v kontse XIX i nachale XX v. : Obschie voprosy teorii mezhdunarodnogo prava. Moscow : Nauka, 1982. 198 s. (rus.)
3. *Havrylenko O. A., Syroid T. L.* Kafedra mizhnarodnoho i yevropeiskoho prava Kharkivskoho universytetu: klasychna tradytsiia ta suchasnist. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*. Serii «Pravo». Vyp. 26. 2018. S. 10–15. (ukr.) ; *Tarasov O. V.* Zi spadshchyny kharkivskoi shkoly mizhnarodnogo prava (frahmenty rukopysu T. F. Stepanova «Pravo Narodiv i Dyplomatii» 1844 r.). Kharkiv : Oberih, 2016. 40 s. (ukr.) ; *Tarasov O. V.* K istorii Harkovskoy shkoly mezhdunarodnogo prava. *Aktualni problemy suchasnoho mizhnarodnogo prava* : zb. nauk. st. za materialamy I Khark. mizhnar.-prav. chytan, prysviach. pamiaty prof. M. V. Yanovskoho i V. S. Semenova, Kharkiv, 27 lystop. 2015 r. : u 2 ch. Kharkiv, 2015. Ch. 1. S. 42–47 (rus.) ; *Buromenskiy M. V., Senatorova O. V., Tarasov O. V.* Harkovskaya shkola mezhdunarodnogo prava. *Almanah mezhdunarodnogo prava*. Vyp. 3. Odessa, 2011. S. 57–77. (rus.)
4. *Savchuk K. O., Stepanov T. Kh.* *Entsyklopediia mizhnarodnogo prava* : u 3 t. / redkol. : Yu. S. Shemshuchenko, V. N. Denysov (spivholovy) ta in. ; Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. T. 3. M–Ya. Kyiv : Akadempriodyka, 2019. S. 779–781 (ukr.) ; *Savchuk K. O., Stoianov A. M.* *Entsyklopediia mizhnarodnogo prava*: u 3 t. / redkol. : Yu. S. Shemshuchenko, V. N. Denysov (spivholovy) ta in. ; Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. T. 3. M–Ya. Kyiv : Akadempriodyka, 2019. S. 784–785 (ukr.) ; *Savchuk K. O., Kachenovskyi D. I.* *Entsyklopediia mizhnarodnogo prava* : u 3 t. / redkol. : Yu. S. Shemshuchenko, V. N. Denysov (spivholovy) ta in. ; Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. T. 2. E–L. Kyiv : Akadempriodyka, 2017. S. 598–600 (ukr.) ; *Savchuk K. O., Danevskiy V. P.* *Entsyklopediia mizhnarodnogo prava* : u 3 t. / redkol. : Yu. S. Shemshuchenko, V. N. Denysov (spivholovy) ta in. ; Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. T. 1. A–D. Kyiv : Akadempriodyka, 2014. S. 676–677 (ukr.) ; *Savchuk K. O., Dmytro Ivanovych Kachenovskyi* ta yoh vnesok u stanovlennia svitovoi ta vitchyznianoï nauky mizhnarodnogo prava. *Ukrainskyi shchorichnyk mizhnarodnogo prava*. 2009. Kyiv : Vydavnytstvo «Feniks», 2014. S. 575–585 (ukr.)
5. *Lachs M.* The Teacher in International Law. Dordrecht; Boston; Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1987. 258 p. ; *Butler W. E.* Biographical Note : On the Life and Work of Tikhon Fedorovich Stepanov. *JUS GENTIUM: Journal of International Legal History*. 2017. Vol. 2. № 2. P. 607–611.
6. *Savchuk K. O.* Nauka mizhnarodnogo prava v Kharkivskomu universyteti u pershi roky yoho isnuvannia. *Rozvytok nauky i praktyky mizhnarodnogo prava ta Mizhnarodno-pravovi chytannia, prysviacheni pamiaty Oleksandra Zadorozhnoho*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 22 cherv. 2018 r.). Kyiv, 2018. S. 44–47. (ukr.)
7. *Savchuk K. O.* Profesor Yohan Baptist Shad ta stanovlennia universytetskoi nauky mizhnarodnogo prava v Ukraini na pochatku KhKh st. *Pravova derzhava*. Vyp. 30. Kyiv : In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2019. S. 392–398. (ukr.)
8. *Abashnik V. A.* Aspekty estestvennogo prava L. G. Yakoba (1759–1827). *Visnyk Kharkivskoho Natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina*. Serii Filosofii. Filosofski perypetii. 2006. № 734. S. 28–30. (rus.) ; *Abashnik V. A.* Zashchita chesti grazhdan v uchenii o gosudarstve L. G. Yakoba (1759–1827). *Demokratychni tsinnosti, hromadianske suspilstvo i derzhava* : Materialy XIII Kharkivskyykh mizhnarodnykh Skovorodynivskyykh chytan (30 veresnia–1 zhovtnia 2005 r.). Kharkiv : Prometei-Pres, 2005. C. 3–9. (rus.)
9. *Khokhuliak V. V.* Rosiisko-nimetska shkola finansiv ta yii vplyv na stanovlennia vitchyznianoï nauky finansovoho prava. *Finansove pravo*. 2012. № 4. S. 19–22. (ukr.)
10. *Hrabar V. E.* Materyaly K Ystorii Literatury Mezhdunarodnogo Prava V Rossii (1647–1917). Tam Samo. S. 246–248.
11. *Levitskiy V.* Yakob Lyudvig Kondratevich. *Yuridicheskyy fakultet Harkovskogo universiteta za pervyie 100 let ego suschestvovaniya (1805–1905)*. Pod red. prof. M. P. Chubinskogo i prof. D. I. Bagaleyeva. Harkov : Tipografiya «Pechatnoe delo», 1908. S. 275. (rus.)
12. *Khokhuliak V. V.* Rosiisko-nimetska shkola finansiv ta yii vplyv na stanovlennia vitchyznianoï nauky finansovoho prava. Tam samo. S. 21.
13. *Yakob L. G.* *Russkiy biograficheskyy*

slovar / izd. pod nablyudeniem pred. Imp. Rus. ist. o-va A. A. Polovtsova. Sankt-Peterburg : Imp. Rus. ist. o-vo, 1896–1913. T. 25 : Yablonovskiy-Fomin. 1913. S. 64. (rus) **14.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Chast sedmaya, soderzhaschaya estestvennoe i narodnoe pravo. Sankt-Peterburh : Imperatorskaya akademiya nauk, 1817. 144 s. (rus) **15.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 2. (rus) **16.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 127. (rus) **17.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 128. (rus) **18.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 131. (rus) **19.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 132. (rus) **20.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 134–135. (rus) **21.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 135. (rus) **22.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 136. (rus) **23.** *Yakob L. G.* Kurs filosofii dlya gimnaziy Rossiyskoy imperii. Tam zhe. S. 137. (rus).

Savchuk Kostyantyn. Little-known pages of the history of the development of international legal thought: Ludwig Jacob (1759–1827)

This article explores the contribution to the development of international law science by the outstanding German philosopher and economist Ludwig Kondratievich Jacob (Ludwig Heinrich von Jacob) (1759–1827), who for some time worked as a professor of diplomacy and political economy at Kharkiv University. L. Jacob's contribution to the development of the science of international law is not limited to reading lectures on positive international law, which was taught at the Department of Diplomacy and Political Economy in the first decades of Kharkiv University. L. K. Jacob prepared and published a series of textbooks on logic, grammar, psychology, aesthetics, rhetoric, political economy and law under the general title «Philosophy Course for High Schools of the Russian Empire», the seventh part of which was devoted to the problems of natural law, including international law. International Law Jacob interpreted it as part of natural law, which determines relations between independent states. Among the fundamental rights of the nation he distinguishes: 1) the right to independence, which includes the right to take possession of things that did not belong to anyone (it is clear that the author here justifies the right to take over the so-called res nullius, which was widely used in international law at the time, 2) the right to independence from any other nation; 3) the right to formal equality with any other nation. Considerable attention in his textbook L. K. Jakob attributes the right to international treaties, though he sees no distinction between treaties that nation conclude with other nations and with foreign individuals. Some emphasis is also placed on diplomatic law in the textbook. In the work of L. K. Jakob quite comprehensive doctrine of the right to war, which, again, is quite typical for proponents of natural law in the science of international law, is based on the identification of relations between independent nations (states) with relations between individuals in the natural state. His international legal doctrine is literally imbued with the ideas of the humanization of war – he strongly opposes treachery and the use of such means of war, which cause the enemy extreme pain, requires respect for the rights of prisoners of war. On the last pages of his textbook L. K. Jacob is installing an application in which he proposes the idea of uniting the independent states into a confederation, provided that each of them maintains complete independence in their internal affairs. In this project it is easy to see the impact of the ideas of the treatise «To Eternal Peace» by I. Kant, a consistent follower of the philosophical doctrine of which L. K. Jacob performed in his philosophical writings.

Key words: history of science of international law, history of Ukrainian science of international law, theory of international law, natural law, L. K. Jacob.